

Varen over een zee van inkt

INKTAAP JURYRAPPORT GOOIS LYCEUM 2018

Door Joost Boswinkel, Rik Kremer, Noes Petiet, Yara Voss en Rense Ytsma

Proloog

De aap krijste. Zijn tanden waren zwart van de inkt.

De kille wind tekende golven op het water, aaide over de vacht van de aap, zijdezacht, zwart. Onbehaaglijk koud vond Stuurman het. Zijn kraag was opgetrokken tot zijn kin, zijn wollen muts tot over zijn oren. IJsblauwe ogen onder grijze wimpers keken naar de mist die als een wollen deken over de zee lag. De aap was rusteloos. Hongerig. Dan hing hij met zijn armen om de nek van Stuurman, dan klom hij op zijn schouder, links, rechts, en terug. 'Zit eens stil, verdomme.'

De aap kakelde; Stuurman zuchtte. Ze zouden spoedig aanmeren. Hij kon niet wachten om eens een goeie dut te doen. De aap had namelijk de vervelende gewoonte aan zijn neus te trekken als hij vond dat Stuurman te hard snurkte. Het zou fijn zijn om weer echt te kunnen rusten.

Hij keek naar de aap, die naar de boeg was geklommen en daar in zijn staart zat te bijten. 'Achterlijk beest', dacht hij. Maar hij kon het dier het nauwelijks kwalijk nemen. Er was alweer bijna een jaar verstreken sinds de laatste keer dat zij aanmeerden. Een jaar geleden dat zijn aap hem zijn laatste boek bracht, dat nu in de kajuit lag. Er was niet veel van over, behalve vergeelde pagina's, bestolen van letters, en de vervaagde afbeelding van een rode vos op de voorzijde.

De inkaap was rusteloos. Stuurman ook.

Uit de mist zag hij langzaam de haven van Antwerpen tevoorschijn komen. Behendig ontweek hij de reusachtige schepen om hem heen. Hun stuurmannen sliepen nog, maar hij niet. Het hele jaar had hij uitgekeken naar deze dag. De dag waarop hij het aangezicht van eindeloos water mocht verruilen voor een plek waar hij zich vroeger zo thuis had gevoeld. Maar sinds hij jaren geleden uit de haven voer was hij verdoemd tot een eeuwige tocht over zee. Zijn enige afleiding was zijn aap en het boek dat deze voor zijn meester had uitgekozen in Antwerpen. Slechts één boek mocht hij meenemen, slechts één boek om een jaar lang dag in dag uit te lezen. Omdat de vloek hem ervan weerhield aan land te komen was het zijn aap die, door het proeven van de inkt, het boek moest uitkiezen.

Hij meerde zijn schip aan in een verre achterhoek van de Antwerpse haven. Toen hij zich probeerde vast te houden aan de kade voelde hij vanuit zijn hand een schok door zijn lichaam trekken. Geschrokken viel hij achterover. Naast hem sprong zijn aap opgewonden op en neer. Stuurman krabbelde overeind. 'Ga maar,' zei hij, maar hij had het laatste woord nog niet uitgesproken of de aap spurte weg. Zijn langgerekte kreet werd gedragen door het omringende water. Stuurman zag nog net hoe hij over een container sprong voor hij het dier uit het zicht verloor.

'Ik ben benieuwd,' mompelde hij, voor hij achterover leunde om zijn pijp aan te steken.

I

De aap rende en rende. Het voelde goed om niet meer te worden tegengehouden door de grenzen van het schip. De aap was niet gemaakt voor het leven op zee. Hij rende de stad in, waar de mist zich langzaam vermengde met het ochtendlicht. Op straat was zo vroeg nog niemand te zien. Maar toen hoorde hij vanuit het niets een bulderende lach. Aan het eind van de straat vloog er een deur open, en er kwamen twee mannen naar buiten wankelen. Hun neuzen waren rood, hun stemmen luid. Bij het openen van de deur verspreidde zich een geur die de aap deed verstijven. Hij rook inkt. Tussen de benen van de mannen door wist de aap net op tijd de bar binnen te glippen voor de eigenaresse hoofdschuddend de deur sloot. De aap keek een paar keer schichtig om zich heen voor hij de bron van de geur had gevonden. Een boek met een rood-gele kaft lag ondersteboven onder een barkruk, waarschijnlijk laten vallen door een achteloze dronkenlap. De aap griste het boek onder de kruk vandaan en nam het mee naar een donkere hoek van de bar. Daar begon hij met drinken.

De aap zette het verhaal aan zijn lippen. Hij kreeg een onbehaaglijk gevoel over zich. Hij kon het niet precies plaatsen. Hij voelde twee polen, twee krachten die aan hem leken te trekken. Hij droeg zijn tanden over het papier, voorzichtig de woorden niet stuk te schrapen. Hij proefde een persoon. Maar wie was het? Een oude man. Ooit jong, knap. De figuur veranderde maar, oud naar jong, jong naar oud. Het intrigeerde hem: nog nooit was hij zoiets tegengekomen. Inkt die smaakte naar gekwelde gedachten, gedempte stemmen en geschreeuw. Ze leken de jonge man weer te transformeren tot iets anders. Geen persoon, meer het idee van een persoon. De schim van de jonge man, maar tegelijkertijd iemand anders. De duwende kracht van de tegenpolen was op dit moment overweldigend. De inkt, het verhaal, begon een nieuwe wending aan te nemen, een gevoel van complete besluiteloosheid. Wel of niet, niet of wel. Goed of slecht, slecht of goed. Hij wist het niet. Het was toen hij zich dreigde te verliezen in deze radeloosheid toen hij Angelo ontdekte. Een schitterend figuur in het schimmige verhaal, bij vlagen romantisch, overdreven, komisch, extravagant. De aap amuseerde zich: zocht meer achter dit ego, deze excentrieke verschijning, maar hij vond alleen vlagen - er was overweldigend veel verhaal, waardoor Angelo toch naar de achtergrond werd gedrongen. De aap dronk, vond in de inkt een verscheurde stad. Een plek die langzaam ziek werd, beïnvloed door een groep vreemdelingen die de macht grepen. Indringers. Hij proefde het scherpe aroma van angst, hij proefde wantrouwen en nervositeit.

WIL. Ironisch eigenlijk. De aap kakelde, schaterde, gilte het uit. Dat is wat hij voelde: het verhaal van een man die geen idee had aan welke kant hij stond. Een man die zich kwijt kon raken in het gevecht tussen goed en kwaad. Stuurman zou het in ieder geval een interessant verhaal vinden. Toch twijfelde de aap. Hoewel de inkt vol en uniek smaakte, was het aroma af en toe wat overweldigend. Ja, het had hem geïntrigeerd, gecharmeerd, maar dit boek was ook wat overweldigend in smaak. Het was beklemmend, soms overdreven zo. Hij was niet zeker of Stuurman dit het hele jaar lang zou willen lezen, of hij hier genoeg aan zou hebben, of het hem ook zo zou overweldigen. Of hij het niet te veel zou vinden.

II

Nadat de aap alle inkt uit WIL had gedronken glipte hij door een raampje de bar weer uit. Hij wilde naar het noorden, naar Nederland. Hij wist dat de grootste schrijvers te vinden waren in de grote steden aan de westkant. Maar om daar te komen moest hij de grote rivier oversteken. De aap had een hekel aan rivieren. Het melancholische gekabbel van golven kon hij soms nog wel waarderen, maar de snel-stromende en verraderlijk ondiepe rivieren waren niet voor hem weggelegd. Toch rende hij door, tot hij aan de oever van de maas stond. Maar net toen hij een aanloopje wilde nemen om de sprong over de rivier te wagen rook hij weer de onmiskenbare geur van inkt. Hij keek om zich heen, verbaasd. Hier, aan de oever van een rivier had hij geen boek verwacht. Hij volgde zijn neus tot hij stilstond en zijn poot in het water stak. Even dacht hij de bron gevonden te hebben, maar in een poging om het object uit het water te vissen bleek het slechts een lege wijnfles te zijn. Gefrustreerd slingerde hij de fles terug de rivier in. De fles werd meegevoerd door de stroom, dreef langs een vlot dat verlaten in het water lag. Daar zag hij het boek liggen dat hij had geroken. Een dun boekje was het. Hij vroeg zich af of zo'n dun boekje wel genoeg zou zijn om Stuurman een jaar lang te vermaken. Maar de geur was zo sterk dat hij het boek wel moest proeven.

Hij vond nuance, kunde, stijl. Een subtiele schoonheid, een ingetogen pracht. Hij vond meesterlijk geschapen beelden, tonen en kleuren die hem vervulden van melancholie en bewondering. De drie verhalen boden variëteit en structuur. Hij vond wanhoop, maar ook liefde. De smaak was zowel vol als bescheiden. Hij proefde nog eens goed, en onderscheidde de drie smaken die samensmolten tot een explosie van smaak. Afzonderlijk al heerlijk, maar samen een waar dessert. De aap dronk gulzig en snel, hij dronk rivieren, en voor hij het doorhad was de inkt op. Het boek hield hij ondersteboven boven zijn hoofd terwijl hij met een uitgestoken tong probeerde nog wat laatste druppels te vangen. Maar hij had alle inkt al opgedronken. Te snel, vond aap. Maar hij voelde ook dat de smaak van de inkt nog lang niet uit zijn mond verdwenen was. Des te langer hij zijn kleine tong heen en weer bewoog in zijn mond, des te meer nuances, verrassende wendingen en diepte hij proefde. Hij dorstte naar meer. Juist daarom besloot hij dit boek niet mee terug te nemen. Hij zocht naar iets substantiëlers. Stuurman moest er immers een jaar mee doen. Hij liet het boek achter bij de rivier en haastte zich verder richting het noorden. Hij besloot stroomafwaarts te reizen. Hij maakte haast; Stuurman had niet lang meer voor het land hem zou afstoten, de zee hem terug zou trekken. Hij sprong op het vlot dat hij had gevonden aan de oever en stak het water over. Hij trotseerde de woeste stroom, die de wijnfles mee zou voeren naar de zee.

III

Na de rivier te hebben overgestoken rende de aap verder richting het noorden. Richting Den Haag. Een bus naar de Indische buurt. De aap stoorde zich niet aan de luide motor of de schetterende muziek uit de oortjes van nietsvermoedende reizigers. De aap voelde dat hij goed ging, ook al was hij nooit eerder in de stad geweest. Hij keek uit het raam, zag mensen in alle vormen en maten voorbij schieten. Het werd al laat, de aap begon slaap te krijgen. Maar net toen hij zijn ogen sloot stopte de bus. De deuren gingen open en de geur van Den Haag in de avond stroomde naar binnen. De aap schrok op en glipte naar buiten. Hij had iets geroken. Eerst links, toen rechts keek hij, maar hij zag niets. Wat was het dat hij geroken had? Bij het wegrijden van de bus kwam er een groot gebouw tevoorschijn. Nog nooit had aap een gebouw gezien dat zo ver de hemel in reikte. De aap slikte. Na zoveel tijd te spenderen op zee was hij hoogte niet meer gewend, maar hij voelde dat hij omhoog moest. Voor stuurman. De aap ging naar binnen en holde de trappen op, zonder uit de ramen te kijken. Op de bovenste verdieping verliet hij het trappenhuis pas. Slechts een kamer was er op deze verdieping. De aap vouwde zijn handen om de deurknop en duwde de luid krakende deur open. Hier was al lang niemand meer binnen geweest.

Stof dwarrelde op toen hij de kamer betrad. Zijn poten lieten afdrukken achter als in sneeuw. De kamer was leeg, op een stoel aan het raam na. In een hoek stond een oude gitaar tegen de muur. De aap hupste richting de stoel. Op de zitting lag wat hij vanaf buiten al had geroken klaar om geproefd te worden.

Dit was anders, dit was echt. De aap proefde in de inkt de oprechtheid van een schrijver die zich compleet bloot durfde te leggen. Twee sterke stemmen kwamen naar voren, spraken helder. De aap herkende in de eerste stem verdriet en volharding, in de tweede manipulatie. Hij zwolg in de smaak van zoiets nieuws, dit verhaal.

Stuurman zou hier een jaar mee kunnen doen, dacht de aap. Niet alleen zat er spanning en conflict in het verhaal, vooral de personages maakten het verhaal uniek en interessant. De afwisseling in vertellers zorgde voor een sterke structuur. Hoewel de ene stem soms wel langdradig kon zijn, maakte de openhartigheid en de humor in de andere het weer goed. De aap proefde het soort onbehagen dat hij alleen herkende bij nomaden en migranten.

De laatste druppel zwarte inkt deed al even zwarte tranen opwellen in de ogen van de aap. Hij sloeg het boek dicht. Zijn zoektocht was voorbij. Hij kon terug naar Stuurman.

Epiloog

Stuurman wierp een blik over zijn schouder, naar het water. Het stootte zachtjes tegen de zijden van zijn schip, alsof te zeggen, *kom je nog?*

Stuurman vond het ook tijd. Hij had het wel weer gehad met het vasteland, de drukte hier, de herrie. De vloek die hem ervan weerhield het vasteland te betreden was hem zwaar gevallen. Maar het water was zijn thuis geworden. Hij begreep het niet, de haast die een bijwerking leek van vaste grond, de manier waarop mensen zich hier bewogen. Stroef, krampachtig. Hoe de tijd hier significanter leek. Op het water was ochtend als de zon op kwam, avond als hij neer ging. Op land telden minuten, seconden. Stuurman was het klokkijken verleerd. Hij las de sterren en de zon.

Een hoge kreet deed Stuurman opschrikken uit zijn gedachten. Over dezelfde container die het dier die ochtend al had beklommen spurte de aap op de boot af. Dichterbij komend leek de aap echter te aarzelen. Zijn snelheid minderde, tot hij op een paar meter afstand van het schip tot stilstand kwam. Stuurman zuchtte kortstondig. Ook dit was een gewenning geworden gedurende de jaren dat hij aan land kwam. Het was niet meer dan natuurlijk dat de aap overwoog om op het vasteland achter te blijven, waar genoeg boeken waren om zijn dorst voor inkt te lessen. Elk jaar koos de aap echter om trouw te blijven aan Stuurman, om bij zijn vriend te blijven, en zijn ideale leven aan de kant te zetten. Dit jaar was niet anders. De inktaap rende op hem af, een rechthoekig object in zijn arm geklemd. Stuurman voelde een traan over zijn wang rollen. Hij veegde hem snel weg.

De aap overhandigde Stuurman een dik boek, op de voorzijde een zwarte dolk. Uitgebreid bestudeerde Stuurman het boek. De voorkant, de achterkant en de eerste bladzijde. Zijn ogen begonnen te duizelen bij het lezen van de eerste zin. Met ingehouden adem werd hij opgezogen door het verhaal van zijn nieuwe hoofdpersonage. Het personage dat hem een jaar als vriend zou vergezellen op zee. Hij wilde nog veel meer over hem weten dan de eerste zin hem vertelde. Stuurman keek op naar de inktaap, die hem hoopvol en twijfelachtig aanstaarde. 'Dank je, achterlijk beest,' zei Stuurman lachend, terwijl hij hem een aai over zijn bol gaf. De zon had ondertussen plaats gemaakt voor een oogverblindende sterrenhemel. 'Ben je er klaar voor?' vroeg Stuurman. Als antwoord trok de aap aan zijn neus, maar dit keer zeer teder. Het dier klom de kade op en maakte de touwen los, terwijl Stuurman de zeilen hees. Samen voeren ze de haven uit.

Toen de boot open zee bereikte lag de aap allang te slapen in de kajuit, uitgeput na zijn lange reis. Stuurman lag naast hem, maar kon de slaap niet vatten. Hij draaide op zijn rechterzij en strekte zijn arm uit. Naast hem lag het boek voor dit jaar. Het boek van de inktaap. Hij streelde de kaft en fluisterde 'op dat wij samen een hele mooie reis gaan beleven'. Stuurman opende het boek en begon te lezen.

Punten:

WIL: 14+

Rivieren: 14

Tolk van Java: 18